

Čtyři velké kroniky (13.–14. století)

Na konci 13. století a v průběhu století 14. byly na území dnešního Katalánska sepsány následující čtyři kroniky:

Llibre dels feits, jejímž autorem je král **Jaume I. el Conqueridor** (Dobývateľ) a lze ji považovat za první z velkých katalánských kronik. Jde o autobiografické dílo, které líčí život a nejdůležitější počiny (především dobytí Mallorky a Valencie) tohoto panovníka, který kroniku vlastní rukou nepsal, ale pouze diktoval. Původní dílo se nedochovalo, k dispozici je jen jeho latinský překlad a dva katalánské rukopisy, které z něj vycházejí. Na díle je patrný didaktický rozměr a snaha panovníka zdůvodnit své jednání. Rovněž dílo klade důraz na náboženské cítění, a to tím, že vydává vítězství a úspěchy vladaře za dílo Boží.

Jaume I. sám sebe líčí jako velkého hrdinu. Vedle svých vojenských tažení a vladařských povinností však poodhaluje i něco málo ze svého soukromého života. Pro kroniku je charakteristický verismus, jazyk je živý a lidový, typické je i použití jazyka podle původu mluvčího (Aragonec, Arab, Francouz apod).

Další kroniku napsal **Bernat Desclot**, a to mezi léty 1283–1288. Tato zabírá období od Alfonse I. el Cast až po Pera II. el Gran. Nejvíce se však Desclot věnuje období vlády Pera II. el Gran. Při popisu této kapitoly katalánských dějin vycházel Desclot z dobových dokumentů a ze své vlastní zkušenosti, proto je pro kroniku charakteristická přesnost informací a množství detailů, kterými se autor zabývá. Desclotův záměr je jasný: je jím glorifikovat Pera II., jehož bezmezně obdivoval.

Kronika z pera **Ramona Muntanera** je ze všech čtyř kronik nejrozsáhlejší. Zaujímá období od narození Jauma I. Dobývatele až po korunovaci Alfonse III. el Benigna v roce 1328. U popisu časově vzdálenějších úseků se Muntaner opírá o starší historiografické texty. Počínaje však Alfonsem II. el Liberalem vychází výhradně ze své vlastní zkušenosti. Sám se zúčastnil řady bitev a vojenských tažení v barvách aragonské koruny. Muntaner však není hlavním protagonistou, tato výsada je určena aragonským králům, které Muntaner ve své kronice glorifikuje. V „knize“, jak Muntaner sám své dílo nazval, zaujímá neodmyslitelné místo prozřetelnost (katalánští králové byli vybráni z vůle Boží) a vlastenectví autora. Krev, společný osud a jazyk („bell catalanesc“) jsou prvky tvořící základ katalánsko-aragonské společnosti, která se za Muntanerova života nacházela v období rozkvětu.

Nejlépeší část kroniky je bezesporu ta, ve které Muntaner líčí události, kterých se zúčastnil osobně (vátky na Sicílii, výpravy „almogáverů“ v Orientu). Dílo bylo napsáno podle dobového úzu tak, aby mohlo být předčítáno nahlas. Muntaner používá živý hovorový jazyk, nechybí pořekadla a lidová rčení. Muntanerovu kroniku lze pro její historickou a literární hodnotu považovat za jedno z vrcholných děl středověké historiografie.

Kronika krále Pera III. zahrnuje období jeho vlády a vlády jeho otce, Alfonse el Benigna. Tvoří ji králův prolog, šest velkých kapitol a dodatek. Hlavním motivem Pera k napsání kroniky byla snaha zdůvodnit svoji politiku. Díky kronice je čtenářům představena osobnost Pera III. a události, které se k jeho panování vážou (začlenění Mallorského království pod Aragonskou korunu, boje s aragonskou a valencijskou šlechtou, konflikty s Kastilií apod). Kronika je napsaná autobiografickou formou a na rozdíl od kronik předcházejících neobsahuje prozifikované hrdinské zpěvy. Jde o soupis dokumentů všeho druhu a osobních vzpomínek panovníka. Jazyk však není tak bohatý jako u předchozích tří kronik. Navíc je v kronice již patrný příchod nové éry, kterou je renesance. Chybí zde hrdinská epika, pro středověk typická. Postava Pera III. tak má mnohem blíže k renesančním knížatům, než ke středověkým rytířům.

Všechny čtyři kroniky spojuje jasný politický záměr: jejich autoři nezamýšleli vytvořit umělecké dílo v pravém slova smyslu, nýbrž měli v úmyslu velebit jejich protagonisty, a to za předpokladu, že budou vyprávět jen to, co jim přišlo vhodné. Odlíšovalo je pak to, do jaké míry byli schopni vylíčit události ryze osobní. V kronice Jauma I. je tak například popsáno jeho splazení i den jeho svatby: „*Deuríem tenir aleshores dotze anys fets i anàvem pels tretze, de manera que estiguérem tot un any amb ella sense poder fer el que els homes fan amb llurs mullers, car no teníem ledat.*“ („Táhlo nám na třináct a celý rok jsem s ní nemohl dělat to, co ostatní muži se svými ženami dělají, neboť jsme na to ještě neměli věk.“)

Kroniky jsou především důležitým svědectvím o tom, jak se v dané době žilo. Jsou v nich vylíčeny jak situace z každodenního života, tak významné události, mezi které patřily kupříkladu korunovace monarchů. Nezanedbatelný je i detailní popis vojenského šatstva nebo vylíčení konkrétních historických událostí, jakými byly například bitvy. Kroniky vychází především z osobních zkušeností autorů, tudíž není pochyb o jejich věrohodnosti. Kromě nich čerpají z legend či z historických dokumentů.

Ramon Llull (1232–1316)

Přesný rok narození této významné postavy katalánské literatury není znám. Prameny uvádějí, že se narodil mezi léty 1232 až 1235. S určitostí však lze říci, že se tak stalo na Mallorce, ve městě Palma. Llull byl synem barcelonských kolónů, kteří se na ostrově usadili po vyhnání Arabů aragonským králem Jaumem I. Dobyvatelem. Mallorca byla v 1. pol. 13. století místem, kde se mísila kultura křesťanská, židovská a arabská.

Llull působil na dvoře mallorského krále Jauma II. (syna Jauma I. Dobyvatele). Byl ženatým otcem několika dětí, navzdory tomu však proslul velmi prostopášným životem. Byl také vášnivým trubadúrem. Z tohoto období se však nedochovala jediná jeho skladba.

Přibližně okolo roku 1265, tedy v době, kdy bylo Llullovi něco přes třicet, u něj propukla hluboká krize životních hodnot a postojů. V historii konverzí 13. století to však nebylo nic neobvyklého. U Llulla tato radikální životní změna nastala poté, co se mu ve snu několikrát po sobě zjevil ukřižovaný Ježíš Kristus, jak se vyznal ve svém autobiografickém díle *Vida Coetània*, konkrétně v úvodu jeho básně *Lo Desconhort*.

Llull se nechal silně ovlivnit životem Františka z Assisi. Zabezpečil rodinu, zbavil se veškerého majetku a rozhodl se zasvětit svůj život následujícím třem ideálům: zakládání škol pro budoucí misionáře, kde by tito byli vyučováni kromě jiného i arabštině; psaní knih za účelem šíření křesťanství; a v neposlední řadě obracení bezvěrců na křesťanskou víru.

Llull byl velmi metodický a uvědomoval si, že pro dosažení svých záměrů musí být dostatečně vzdělán, a to i jazykově. Poté tedy následovalo období, kdy se Llull věnoval studiu latiny, arabštiny a četbě religiózních, filozofických a vědeckých děl. Tato příprava na životní poslání mu zabrala zhruba deset let. Zásadní přínos měl i jeho meditativní pobyt na mallorské hoře Randa. Z této doby, bezesporu ovlivněné mysticismem a židovskou kabalou, pochází jeho dílo *Libre dels gentils i dels tres savis*.

Llull projevil svou nevšední aktivitu tím, že kromě studia a psaní založil také několik klášterů (například *Miramar* na Mallorce), věnoval se misijním cestám v severní Africe a rovněž navštívil řadu evropských univerzit a významných náboženských center. Delší dobu strávil i v Paříži. V roce 1311 se zúčastnil vídeňského koncilu, kde však jeho záměry nenašly pochopení. Tento neúspěch vyličil ve své básni *Lo Concili*.

Ramon Llull zemřel pravděpodobně roku 1315 při návratu z jedné ze svých misijních cest. Je pochován ve svém rodném městě v kostele Sv. Františka.

Z oblasti literární tvorby je třeba zmínit především jeho díla filozofická, didaktická, religiózní a mystická, dále jeho narativní prózu a poezii. Llullovo dílo je tematicky vel-

mi široké a rovněž obsahově rozsáhlé – co do počtu se uvádí až 243 titulů. Llull se zabýval dále i medicínou, fyzikou, astronomií i astrologií. Svá díla psal ve čtyřech jazycích (latině, katalánštině, arabštině a provensálštině), podle toho, jakému čtenáři byla určena. Je důležité zmínit skutečnost, že Llull je jedním z prvních autorů, který použil jiný než latinský jazyk (v tomto případě katalánský) k popisu nejrůznějších vědeckých disciplín. Pro tuto potřebu byl nucen vytvořit nové názvosloví. Llull je právem považován za tvůrce literární katalánštiny, neboť vytvořil model jazyka, který byl platný až do příchodu *Cancellerie Reial*, skupiny úředníků majících značný vliv na normalizaci tehdejší katalánštiny.

Jeho díla doprovází i celá řada grafických vyobrazení, která měla usnadnit lepší pochopení jeho myšlenek. Kupříkladu jeho kresby stromů charakterizuje taková preciznost, že mohou být vnímány jako autentické symboly Llullovy tvorby.

Llull nemůže být vnímán jako spisovatel v pravém slova smyslu, neboť jeho potřeba psát byla ryze praktická, jakožto prostředek k šíření a k realizaci jeho záměrů.

Filozofické dílo

Při svém pobytu na hoře Randa v roce 1274 Llull přišel na způsob, jak přesvědčit bezvěrce o správnosti křesťanské víry, a to metodou založenou na koherentních příčinách. Této metodě, kterou Llull považoval za boží vnuknutí, dal obecný titul *Art*, který se posléze proměnil v sérii děl nesoucích tento název, na kterých Llull pracoval a které upravoval po celý život. První se jmenuje *Art abreuçada d'atrobar veritat* (1274) a uzavírá ji *Art general darrera* (1306). Filozofické principy jsou v těchto dílech seřazeny tak, že jsou schopny s matematickou přesností vyřešit širokou škálu otázek a nejasností.

Arbre de Sciència („Strom vědění“, 1295), je Llullovo encyklopedické dílo, které má strukturu alegorických stromů obsahujících veškeré lidské vědění. Čtenář se při čtení noří do fantastického a abstraktního lesa, ve kterém rostou nejrůznější druhy stromů (strom rostlin, andělský strom, materiální strom, strom Ježíše Krista apod.) Vedle celé řady metafor je dílo plné důvtipných a originálních přísloví.

Dílo didaktické a religiózní

V knize *Llibre de l'orde de cavalleria* (1275–76) („Kniha o řádu rytířském“) se Llull věnuje správnému vzdělání křesťanského rytíře v duchu nejryzejších středověkých tradic. Vliv tohoto díla lze vysledovat v románu *Tirant lo Blanc* Joanota Martorella (15. stol.) a některé jeho pasáže byly použity i v díle Dona Juana Manuela *Libro del caballero et del escudero*.

Mezi další Llullova religiózní díla patří *Libre de Sancta Maria* (1290) a didaktické *Doctrina pueril* (1278), které je věnováno výchově dětí.

Narativní dílo

Mezi zásadní Llullova narativní díla patří bezesporu *Lo romanç d'Evast e Blanquerna*, utopický román, který vznikl při Llullovu působení v Montpellier na dvoře Jau-ma II., který jej choval ve velké úctě. O přesné době vzniku tohoto literárního počínu jsou stále dohady. Uvádí se, že jej Llull sepsal ve dvou etapách, vznikalo tak snad od r.1278 do r. 1294. Dílo tvoří pět knih na památku pěti ranám Krista, přičemž každá z nich představuje pět možných stavů náboženského života. Hlavní hrdina, Blanquerna, se tak postupně stává knězem, opatem, biskupem, papežem a poustevníkem. Vedle rodičů hlavního hrdiny, Evasta a Alomy, se v díle objevuje i celá řada alegorických postav, jako Víra, Pravda, Zbožnost apod. Llull se nevyhýbal ani popisu společnosti své doby, v románu lze tedy nalézt jak měšťany, tak i vesničany, tovaryše, trhovce, lehké ženy apod. Je důležité připomenout, že Llullův Blanquerna není rytíř, nýbrž měšťan, který se nepohybuje po hradech a fantastických místech, ale v reálném prostředí lesů a ulic měst.

Tento román se snaží přiblížit život společnosti žijící na březích Středoze-mního moře 13. století a zároveň postihnout pro křesťana ty nejtěživější problémy. Za Llullova života se feudální společnost dostávala do krize a byla konfrontována s příchodem tzv. „tržní“ (měšťanské) společnosti, ve které není místo pro kontemplaci. Llull apeloval k návratu k myšlenkám raného křesťanství.

Blanquerna v sobě zahrnuje i některá díla, která Llull napsal již dříve. Konkrétně se to týká knihy *Llibre d'Avemaria*; dále pak jeho stěžejního a v dnešní době asi nejznáměj-šího *Llibre d'Amic i Amat*. Celé dílo pak uzavírá *Art d'contemplació*.

Mezi léty 1288 a 1289 napsal Llull další dílo nesoucí název *Llibre de meravelles* nebo jen *Fèlix*. Hlavní protagonist Fèlix chodí po světě, rozmlouvá s poustevníky a filozofy. Na rozdíl od Blanquerny nestárne, takže se nabízí domněnka, že Llulla zajímal spíše ide-ologicko-naukový rozměr, než samotný protagonista. Dílo je pojato jako rozhovor mezi učitelem a žákem, způsob pro Llullovu dobu sice typický, ale velmi vzdálený od jasnosti a lehkosti vlastní výkladovému a slohovému postupu, který známe z *Blanquerny*. *Llibre de meravelles* se skládá z devíti částí nebo-li knih. Každá z nich je věnována jinému téma-tu (Bohu, andělům, přírodním živlům, rostlinám, kovům, zvířatům, člověku, ráji a pek-lu). Je zde celá řada tzv. „eiximplis“, čili ponaučení, která měla podpořit a lépe pochopit autorovo tvrzení. Sedmá kniha, *Llibre de les bèsties*, jak už název napovídá, je věnována zvířatům, nikoli však v duchu středověkých bestiářů, jak by se mohlo nabízet. Llull se prostřednictvím tohoto krátkého díla snažil předat několik rad knížatům a vladařům skrze jednání společnosti zvířat, která se chovají jako lidé.

Mystické dílo

V *Llibre de contemplació en Déu* (1272) („Kniha o kontemplaci v Bohu“) je možné vysledovat kořeny Llullovy mystiky, která pak vrcholí v díle *Llibre d'Amic e Amat* a je dále rozvinuta v díle *Arbre de filosofia d'amor*.

Llibre de contemplació en Déu patří mezi Llullova nejrozsáhlejší díla. Lze jej považovat za jistý druh modlitby či prosby za vyplnění autorovy touhy po splynutí s Bohem při kontemplaci. Jde o mistrovské dílo charakteristické svou duchovní precizností, dokonalou prózou a jedinečnou poetičností.

Již zmíněné dílo *Llibre d'Amic e Amat* („Kniha o příteli a miláčkovi“) lze označit jako sérii 366 krátkých veršů (na každý den v roce jeden) určených poustevníkům k meditaci. Krátkost veršů je vykompenzována hutností svého obsahu. Dílo, jehož jazyk je plný metafor, nese nesporné znaky vlivu Bible, ale i trubadúrské tradice, hispánsko-muslimských súfiů a v konečné řadě i biblické *Knihy písní*. Strukturu knihy tvoří tři základní elementy: Přítel (*Amic*) – člověk, Miláček (*Amat*) – Bůh a Láska (*Amor*). Láska je zde v mnoha případech personifikována a slouží jako prostředník mezi dvěma předcházejícími elementy.

L'Arbre de filosofia d'amor (1298) („Strom filosofie lásky“) je do jisté míry paralelou ke knize předcházející a současně ji i doplňuje. Dílo má strukturu stromu, ve kterém Llull utěšuje alegorickou postavu *Filosofia d'Amor* („Filozofie lásky“), která si stýská, že nemá tolik služebníků jako její sestra *Filosofia de Saber* („Filozofie poznání“). V díle je patrný vliv francouzského *Roman de la Rose* („Románu o růži“), autorů Guillaume de Lorris a Jean de Meun, který byl v Evropě 13. století velmi populární. Llull tak chtěl tímto způsobem nejspíše oslovit více čtenářů.

Básnická tvorba

Po rýmu a verši Llull sahal i ve svých prozaických dílech, jak je patrné například u *Llibre d'Amic e Amat*, která jsou proslulá svým mimořádným lyrismem. Pro Llulla v mnoha případech není rým či verš v prozaických dílech estetický záměr, nýbrž mu slouží jako prostředek lepšího pochopení jeho myšlenek.

Z poetického díla Ramona Llulla je třeba zmínit *Cant de Ramon* (1300), bolestnou osobní zpověď, ve které Llull odhaluje své hříchy a neúspěchy a zpravuje čtenáře o výjimečnosti svého *Art*, které vnímá jako boží vnuknutí. Dále sem patří také již zmíněné dílo *Lo Desconhort* (1295), které je považováno za Llullův nejvýznamnější básnický počín. Tvoří jej 828 alexandrijských veršů, jimiž se Llull snažil vyjádřit hlubokou morální krizi, kterou zažíval poté, co si uvědomil, že mu žádný z mocných nenaslouchá. Mezi další Llullova poetická díla patří *Plant a la Verge*, *Los cents noms de Déu*, *Les hores de Nostra Dona Santa Maria*, *Medicina de pecat* a *Lo Concili*.

Text 1

Jo he estat un home casat, he tingut fills; era bastant ric, lasciu i mundà. Vaig deixar-ho tot de bon grat per poder-me dedicar a fomentar l'honor de Déu i el bé públic, i a exaltar la santa fe. Vaig aprendre l'àrab i vaig anar moltes vegades a predicar als sarraïns; per causa de la fe vaig ser pres, empresonat, colpejat. He treballat quaranta-cinc anys per aconseguir que l'Església i els prínceps cristians s'interessessin pel bé públic. Ara sóc vell, ara sóc pobre, i encara tinc el mateix propòsit, i el tindrè fins a la mort si Déu voldrà.

RAMON LLULL,
Llibre de la disputa del clergue Pere i de Ramon, el fantàstic (1311)

Text 2

Davant d'un rei hi havia gran quantitat de joglars que lloaven quan hom els donava i blasraven quan hom no els donava res. Entre aquells joglars n'hi havia un pobrament vestit, que lloava aquells que lloaven Déu i blasrava aquells que blasraven Déu. El rei es meravellà d'aquell joglar que a na va tan pobrament vestit i digué dintre seu si aquell no seria un malvat joglar. Cadascun dels joglars usà del seu ofici davant del rei, i mai cap d'ells no va parlar de Déu ni va lloar Déu, sinó que lloaven el rei i els barons de la seva cort. El rei i els seus barons van donar grans i bells dons als joglars. A la fi, el joglar que anava pobrament vestit usà del seu ofici i blasrà el rei i els barons, perquè havien escoltat vanes lloances i fals amor de falsos lloadors i perquè havien oblidat Déu en les seves lloances. El joglar fou reprès vilment pel rei, i pels barons de la cort fou ferit i batut, i en ell fou lloat Déu d'humilitat i paciència. Quan el joglar hagué sortit del palau del rei, entrà en un gran monestir, i va anar al refetor on els frares menjaven. Aquell refetor estava tot ple de frares que eren grans clergues en la ciència de divinitat. El joglar deia en veu alta, pel refetor, que els era gran blasme que ells fossin tants i que Déu tingués mancança de lloadors, com sigui que hi hagi tants llocs on Déu és blasmat, deshonorat, ignorat i menyspreat pels ídols que s'estimen i es lloen més que a Ell.

RAMON LLULL,
Fèlix o Llibre de meravelles (1287–1289)

Text 3

Cantaren els ocells l'alba, i es despertà l'amic, que és l'alba, i els ocells finiren llur cant, i l'amic morí per l'amat a l'alba. (25)

Dos són els focs que escalfen l'amor de l'amic: l'un està format de desigs, plaers, cogitacions; l'altre està compost de temor, llanguiment, i de llàgrimes i de plors. (44)

Jeia l'amic en llit d'amor. Els llençols eren de plaer, i el cobertor era de llanguiments i el coixí era de plors. I sorgia la qüestió de si la roba del coixí era de la roba dels llençols o del cobertor. (131)

Tant amava l'amic el seu amat que de tot el que li deia, el creia; i tant el desitjava entendre que tot el que n'oià dir ho volia entendre per raons necessàries. I per això l'amor de l'amic estava entre creença i intel·ligència. (197)

L'amor és mar atribolada d'ones i de vents, que no té ni port ni ribatge. Depereix l'amic en la mar i en el seu perill depereixen els seus turments i neixen les seves plenituds. (234)

RAMON LLULL,

Llibre d'amic e amat, dins Romanç d'Evast e Blaquerua (1276–1283)

Text 4

La intenció perquè nós aquesta amança posem en vulgar, és per tal que els hòmens que no saben llatí puguen tenir art i doctrina quan sàpiguen lligar llur voluntat a amar amb bona amor, i encara, quan sàpiguen tenir ciència per a conèixer veritat; i encara, per això la posem en vulgar, perquè els hòmens que saben llatí tinguen doctrina i manera quan de les paraules llatines sàpiguen devallar a parlar bellament en vulgar, usant de vocables d'aquesta art, car hi sa molts hòmens que de la ciència en llatí no saben transportar a vulgar per falta de vocables, els quals per aquesta art podran tindre.

RAMON LLULL,

Předmluva, Art Amativa

Text 5

Dementre que Nastàsia estava a la finestra, una donzella, ab molt gran vent, venia pregar Déus a l'esgleia, e devia ésser l'endemà núvia. Molt fo bella e molt noblement vestida, e cavalcava en un bell palafre. Molts honrats hòmens la seguien a peu, e moltes honrades dones; bornadors, joglars qui cantaven e sonaven struments, e hòmens qui ballaven, fahien honor a aquella donzella. Nastàsia cridà Natana, e dix que stegués ab ella a la finestra. Natana venc a la finestra. „Filla,“ dix Nastàsia „vejats con bella cosa és a veher la donzella e tots los altres qui van ab ella.“ Dementre que Nastàsia dix aquestes paraules, passà un cors que hom portava soterrar a l'esgleia. Lo dol ni el plor que sa muller fahia, qui el vos podria dir? „Mare, „dix Nastàsia, „veets vós con gran dolor ha aquella dona qui ha perdut son marit? Nastàsia no respòs a ses paraules, e llevà's de la finestra per ço que Natana se'n llevàs e no veés lo plor ni la dolor que la dona menava.

**RAMON LLULL,
Llibre d'Evast e Blanquerna**

Bernat Metge (mezi 1340 a 1346–1413)

Od mládí byl Bernat Metge spjat s *Cancellerií Reial*, rovněž vstoupil do služeb Eleonory Sicilské, manželky Pera III. a poté v letech 1390 až 1396 působil jako písař a sekretář krále Joana I. a jeho ženy Violant. Jeho funkce měla přímý vliv na rozhodování monarchie v záležitostech státu. V roce 1396 král Joan I. při lovu zemřel a Metge byl spolu s dalšími královými poradci za jeho smrt hnán k zodpovědnosti. Mezi nejvážnější obvinění přitom patřilo, že se král nestačil vyzpovídat. Metge byl vsazen do vězení, kde napsal humoristickou báseň *Medecina* a kde jej rovněž napadl námět na jeho nejvýznamnější dílo *Lo somni* („Sen“), které sepsal v roce 1399. Proces neměl dlouhého trvání a Metge se mohl vrátit zpět do úřadu královského tajemníka, kde ve službách Martina l'Humà působil až do jeho smrti v roce 1410.

První dílo, které Metge sepsal a které je napsáno v kánonu středověké tradice, byla básnická skladba *Llibre de Fortuna e Prudència* (1381), v níž autor předstírá, že rozpraví s oběma hlavními představiteli, Štěstím a Moudrostí. Mezi další Metgeovy veršované skladby patří například *Sermó*, cynická parodie na kázání.

Humanistickou produkci začíná Metgův překlad *Història de Valter i Griselda*, což je překlad Petrarkovy *Griseldis*. Humanismus se objevuje v Katalánsku na konci 14. století. Kořeny tohoto hnutí lze vysledovat v celkové reorganizaci katalánsko-aragonské cancellerie podle představ Pera III. Sepisováním královských listin byli pověřeni vzdělaní jedinci, kteří dokonale ovládali všechny úřední jazyky Aragonské koruny, čili latinu, katalánštinu a aragonštinu. Tito písaři začali používat vyumělkovaný styl a stylistické formy vlastní klasické latině, což dalo vzniknout textům oplývajícím elegantní latinizovanou syntaxí. Tento styl se později stal vzorem literárního jazyka.

Lo somni („Sen“) je napsán na způsob filozofického rozhovoru a je syntézou veškerého Metgeova literárního a stylistického umu. Dílo začíná formou rozhovoru autora s Joanem I. o nesmrtnosti duše. Druhá část je věnována aktuálnímu politickému událostem, jakými bylo například papežské schizma, ve třetí části se zračí Orfeův příběh a Teiresiásův misogynní postoj vůči ženám a ve čtvrté knize Metge naopak opěvuje vybrané ženy od antiky po současnost a napadá Teiresiásův postoj. Kniha končí probuzením autora.

Text 1

A la molt honorable e honesta senyora madona Isabel de Guimerà, Bernat Metge, salut e reverència subjectiva. A mi, encercant entre los llibres dels filòsofs e poetes alguna cosa ab la qual pogués complaure a les dones virtuoses, ocorrec l'altre dia una història la qual recita

Petrarca, poeta laureat, en les obres del qual jo he singular afecció. E com la dita història sia fundada en virtuts de paciència, obediència e amor conjugal, e a mi sia cert que, entre les altres virtuts, vós, senyora, siats dotada d'aquestes singularment, per ço he deliberat d'arromançar la dita història, e de trametre-la-us perquè vós e les altres dones virtuoses prenats eximpli de les coses en aquella contengudes (no per tant que jo em pens que vosaltres freturets d'aquesta doctrina, car sens ella sòts assats pacients e virtuoses, mas per ço que oints la present història, siats pus ardents en seguir les dites virtuts, car diu lo mestre d'amor, Ovidi, en les obres del qual en temps que jo amava me solia molt delitar, que al cavall lleuger, quan corre no li nou si hom li dóna alguna esperonada), suplicant-vos que la present història vullats benignament oir, e en les adversitats, les qua ls algú en aquesta present vida no pot esquivar, con lloc serà, ben rememorar d'aquella, per ço que mills e pus pacientment puixats aquelles sofrir, de les quals Déu vos vulla preservar per sa mercè.

BERNAT METGE,
Valter e Griselda (1388)

Text 2

Per tal – dix ell – com jo m'adelitava molt en caçar, Nostre Senyor Déu ha ordonat que aquests falcons, astors e cans que em veus anar entorn, criden e udolen agrament d'hora en hora davant mi; e per tal com jo trobava gran plaer en xandres e ministrers, aquest hom qui té la rota entre les mans, ab molta discordança me fa denant sons desplasents e llunyants de bon temps e mesura e finalment de tota melodia. Per lo encerar com poguera saber algunes coses esdevenidores, segons que dessus he dit, ha mès en ma companyia aquest hom vell, qui incessantment me redueix a memòria tots quants desplasers jamai haguí, faent-me retrets de la vanitat que jo seguia e dient-me: “Per les coses esdevenidores que volies saber, Nostre Senyor Déu vol que records les passades, per tal que et sien ocasió de dolor e pena, car per ta culpa mereixies infern.

BERNAT METGE,
Lo Somni

Ausiàs March (1400–1459)

Pocházel z rodiny básníků a rytířů a již jako velmi mlád se účastnil vojenských tažení ve službách krále Alfonse Velikého. V roce 1425 odešel na své panství ve Valencii a stal se královským sokolníkem. Byl dvakrát ženat, ani jednou však z manželství nevezšel potomek (March pokaždé záhy ovdověl), ale zanechal po sobě řadu nemanželských dětí. March byl člověk pronásledovaný smutkem a bolestí, který žil velmi složitým citovým životem.

Co se týče jeho tvorby, March definitivně nahradil provensálštinu (do té doby jazyk katalánských trubadúrů) katalánštinou. Jeho dílo dále charakterizuje definitivní rozchod s trubadúrskou lyrikou, která byla sevřena do perfektně vystavěného milostného vzorce *amor cortés*, který věrně kopíroval systém feudálního řádu. Na druhou stranu ve svých básních odhaluje své úzkosti zmítané nitro. Básník Ausiàs March se zjevuje ve své nahotě, zbaven fikce, se všemi svými pochybami, ctnostmi i neřestmi, připraven mluvit o tom, co ho trýzní. Témata, která lze v jeho dílech vysledovat, jsou dobro a zlo, hřích a ctnost, dobrá a zlá láska, smrt či boj se sebou samým. Díky tomu můžeme Marchovu poezii rozdělit do dvou tematických cyklů: prvním jsou **zpěvy milostné** (*Cants d'amor*) a druhým **zpěvy morální** (*Cants morals*).

Láska je jedním z nejdůležitějších témat Marchovy poezie. Opěvovaná žena již není abstraktní, jak tomu bylo u trubadúrů, je to žena z masa a kostí a March ji představuje nejen s jejími ctnostmi, ale i s nedostatky. Marchova milostná poezie se dělí podle jednotlivých senhal (pseudonymů), pod kterými se skrývá pravé jméno opěvované ženy. Každý pseudonym spadá do jiné etapy Marchovy tvorby. Sem se řadí díla jako *Plena de seny*, *Llir entre cards*, *Oh folla amor* či *Amor amor*.

Marchovy **zpěvy morální** vycházejí z filozofické tradice a jsou založeny na Marchovu psychologickém a morálním konfliktu. Cyklus básní *Cants de mort* („Zpěvy o smrti“) napsal March již na sklonku svého života. Smrt vnímá jako osvobození od bolesti, kterou způsobuje vědomí, že si člověk neužil lásky tak, jak by byl chtěl. V dalším cyklu *Cants espiritual* („Zpěvy duchovní“) March vyzývá Boha, aby mu pomohl překonat jeho nedostatek zbožnosti. V tomto cyklu je nejlépe patrný Marchův boj mezi ideálem morální dokonalosti a nemohoucností člověka tohoto stavu dosáhnout.

Marchova poezie se těšila velkému zájmu v období „zlatého století“ španělské literatury a ovlivnila řadu autorů tohoto období, jakými byli Juan Boscán, Garcilaso de la Vega, Lope de Vega či Hurtado de Mendoza.

Text 1**LXVI**

*Algú no pot haver en si poder,
altre amar contra sa voluntat
ne en ser tan fort, ab tanta potestat,
a deslligar los nuus que amor sap fer.
¿Qui és lo foll qui em repté, si no am?
¿Qui és lo foll reptant-me de amar?
Tal passió, negú la pot forçar,
per què d'algú, si bé no em vol, no em clam.*

*Oh vera amor, tu invoc e reclam:
puix m'has plagat, vulles-me abandonar
aquell engüent que sol medecinar
los pacients que per tu mal passam.
No sia sols jo en ta desfavor:
ta pietat, mans, juntes la requir.
No em dons mercè, mas guardó del servir:
tant am quant pot hom fer amar amor.*

*Oh tu, qui est sobirana dolor
quan deseguals los volers fas unir,
no et veja tal o màtorga morir:
dolça em serà de la mort l'amargor.
Mostra' m la llum de vera esperança,
no pas aital com de tu vana em ve,
mas que raó la consenta prop se:
no em vulles dar enganosa fiança.*

*Sí co el malalt de viure té fermança
per alguns mals que familiars té:
si algun mal d'altre accident li ve
en por de mort l'imaginar lo llança,
ne pren a me, que m era ja no res
lo mal d'amor, vivint sobre aquell,
e, per mal nou, a morir vinc per ell,
per no ser tal e com molt major és.*

*Oh tu, Amor, a qui Déus ha permès
que de infant usar fas l'home vell
e lo sabent d'ignocent no s'apell
puix que de tu ell no sia defès,
tu est aquell aire molt pestilent
portant al món una plaga mortal:
ésser menys d'ulls, ans del colp, molt hi val,
mas al ferit mort sola és guariment.*

*Amor, amor, lo jorn que l'ignocent
per bé de tots fon posat en lo pal
vós me ferís, car jo em guardava mal,
pensant que el jorn me fóra defenent.*

AUSIÀS MARCH

Text 2

Veles e vents

*Veles e vents han mos desigs cumplir
faent camins dubtosos per la mar:
mestre i ponent contra d'ells veig armar;
xaloc, llevant, los deuen subvenir,
ab llurs amics lo grec e lo migjorn,
fent humils precés al vent tramuntanal
que en son bufar los sia parcial
e que tots cinc completesquen mon retorn.*

*Bullirà el mar com la cassola en forn,
mudant color e l'estat natural,
e mostrarà voler tota res mal
que sobre si atur un punt al jorn.
Grans e pocs peixes a recors correrán
e cercaran amagatalls secrets:
fugint al mar, on són nudrits e fets,
per gran remei en terra eixiran.*

*Los pelegrins tots ensems votaran
e prometran molts dons de cera fets,
la gran paor traurà al llum los secrets
que al confés descuberts no seran,
e en lo perill no em caureu de l'esment,
ans votaré al Déu qui ens ha lligats
de no minvar mes fermes voluntat
se que tots temps me sereu de present.*

*Jo tem la mort per no ser-vos absent,
perquè amor per mort és anul·lats,
mas jo no creu que mon voler sobrats
pusca esser per tal departiment.
Jo só gelós de vostre escàs voler
que, jo morint, no meta mi en oblit.
aprés ma mort, d'amar perdau poder
e sia tost en ira convertit.*

*E jo forçat d'aquest món ser eixit,
tot lo meu mal serà vós no veer.
Oh Déu! per què terme no hi ha en amor,
car prop d'aquell jo em trobara tot sol?
Vostre voler sabera quant me vol,
tement, fiant de tot l'avenidor!
Jo son aquell pus extrem amador
après d'aquell a qui Déu vida tol:*

*puix jo son viu, mon cor no mostra dol
Sol est pensar me tol del món delit,
car, nós vivint, no creu se pusca fer:
tant com la mort, per sa extrema dolor.
A bé o mal d'amor jo só dispost,
mas per mon fat fortuna cas no em porta:
tot esvetlat, ab desbarrada porta
me trobarà, faent humil respost.*

*Jo desig ço que em porà ser gran cost
i aquest esper de molts mals maconhorta;
a mi no plau ma vida ser estorta
d'un cas molt fer, qual prec Déu sia tost.
Lladoncs les gents no els calrà donar fe
al que amor fora mi obrarà:
lo seu poder en acte es mostrarà
e los meus dits ab los fets provaré.*

*Amor, de vós, jo en sent més que no en sé,
de què la part pitjor me'n romandrà,
e de vós sap lo qui sens vós està.
A joc de daus vos acompararé.*

AUSIÀS MARCH

Joanot Martorell (1413–1468)

Tento velikán katalánské literatury 15. stol. pocházel z urozeného rodu, byl rytířem a zúčastnil se řady výprav v Anglii, Portugalsku a Itálii.

Mezi jeho nejvýznamnější díla patří *Tirant lo Blanc*, román, který s největší pravděpodobností Martorell napsal mezi léty 1460 až 1468. O dva roky později, tedy až po jeho smrti, byl tento román ve Valencii vydán. Poté následovaly překlady do kastilštiny a italštiny. Do francouzštiny byl *Tirant lo Blanc* přeložen až v 18. století.

Díky překladům se *Tirant lo Blanc* dostal do povědomí i mimo Katalánsko – odkazy na něj lze vysledovat v dílech jako *Orlando furioso* od Ariosta, *Much Ado About Nothing* od Shakespeara či *Don Quijote* od Cervantese. Zda Martorell stihl dokončit dílo do své smrti, či nikoli, není úplně zřejmé a ani podstatné. Je však známo, že prošlo úpravami muže jménem Martí Joan de Galba. Ten však do textu nijak zásadně nezasáhl.

Román začíná dobrodružstvími rytíře a poustevníka Guillemu de Varoic, jenž přijímá návštěvu mladého Tiranta, který je na cestě na souboj u příležitosti zasnub anglického krále. Vzdělán poustevníkem v umění rytířském se Tirant vydal se svými druhy do Francie a na Sicílii, kde se stal kapitánem byzantského vojska. Po celé řadě dobrodružství se Tirant vrátil do Konstantinopole, kde se oženil s dcerou tamního vládce Carmesinou a byl jmenován císařem. Manželství ale netrvalo dlouho, Tirant po těžké nemoci zemřel a Carmesina se bolestí nad jeho ztrátou usoužila.

První kapitoly románu hájí ideály rytířstva, jak je tomu i u jiných rytířských románů, a lze zde vysledovat jasný didaktický rozměr inspirovaný Llulloým *Llibre d'ordre de cavalleria*. Vedle Tirantových vojenských činů je zde zobrazena i řada milostných scén, a to nejen mezi Tirantem a Carmesinou, ale i mezi celou škálou vedlejších postav. Nechybí zde ani postavy, které těmto milostným avantýrám napomáhají (například postava Plaerdemavida), či postavy, které naopak těmto milostným avantýrám zabraňují (postava Viuda Reposada).

Román je souhrnem řady na sobě nezávislých příhod, které jsou vzájemně propojeny pouze přítomností hlavního hrdiny. V případě tohoto románu lze mluvit o rozchodu s předcházející prózou, neboť definitivně opouští středověké ideály, kterými byla víra a rytířkost, a naopak rychle přejímá ideály nové nastupující buržoazní společnosti. Z tohoto důvodu není tedy možné považovat román *Tirant lo Blanc* za tradiční rytířský román. Navíc události zde mají v tomto románu logické vyústění a jeho hrdina není populární rytíř (*caballer andant*), nýbrž zručný vůdce a kapitán. Větší váhu než bitvy a dvorské slavnosti mají scény z obyčejného života, ve kterých se protagonisté představují ve

své nahotě a spontánnosti. Tyto scény jsou podpořeny jistou dávkou smyslů, až sexuální nevázanosti.

Román je rozdělen do 487 kapitol a příběh je vyprávěn ve třetí osobě singuláru. Vyprávění však často střídá dialog, což dodává románu na spádu a přirozenosti.

Text 1

Mentre l'Emperador deia tals o semblants paraules, les orelles de Tirant estaven atentes a les paraules, però els ulls, d'altra part, contemplaven la gran bellesa de Carmesina. I per la forta calor que feia, perquè havia estat amb les finestres tancades, Carmesina estava mig descordada, mostrant als pits dues pomes de paradís que cristal·lines semblaven, les quals donaren entrada als ulls de Tirant, que en endavant no trobaren la porta per on eixir, i foren empresonats per sempre sota el poder d'una persona lliure, fins que la mort dels dos els separà. Mes us puc ben dir, certament, que els ulls de Tirant mai no havien rebut un aliment semblant, malgrat que s'hagués vist molts honors i satisfaccions, com fou aquest, únic, de veure la infanta. L'emperador agafà la seva filla Carmesina de la mà i la tragué fora d'aquella cambra. I el capità agafà l'emperadriu pel braç i entraren en una altra cambra molt ben emparamentada, tot a l'entorn de la qual s'historiaven els amors següents: de Floris i de Blancaflor, de Tisbe i de Píram, d'Enees i de Dido, de Tristany i d'Isolda, i de la reina Ginebra i de Lançalot, i de molts altres, els a mors dels quals havien estat molt ben representants en aquella subtil i artificial pintura.

JOANOT MARTORELL,

Tirant lo Blanc (1460–1464), kapitola 118

Curial a Güelfa

Jedná se o anonymní dílo napsané mezi léty 1432–1465. První zmínky o tomto díle pocházejí z roku 1877, kdy jej našel Manuel Milà i Fontanals v Národní knihovně v Madridu. Milà dal tomuto dílu název *Curial e Güelfa*, podle jmen hlavních hrdinů.

Řadu let se předpokládalo, že se jedná pouze o překlad, neboť text obsahuje velké množství francouzských a italských slov. Rovněž děj očividně není zasazen do Katalánska či Aragonu. Nicméně časté chvalozpěvy na panovníky aragonské dynastie, především Pera Velikého, tuto domněnku vyvrací.

Román je rozdělen do tří částí. Hlavním hrdinou je Curial, který pochází z chudých poměrů a je chráněncem markýze de Monferrat. Curial se stal rytířem, prožil řadu dob-

rodružství a nakonec se oženil s markýzovou dcerou Güelfou. Román je věrný schématu příčiny a následku: Curial se stal rytířem proto, že jej Güelfa ekonomicky podporovala. Být rytířem neznamenal jen být dobrý ve zbrani, ale význam rytířství spočíval i na úrovni společenské. Curial je moderní hrdina, jedná intuitivně a jeho vztah ke Güelfě není založen na zcela upřímné lásce, což se vymyká tradičním rytířským románům, kde se rytíř snaží svými skutky získat srdce své dámy. Rychlému vzestupu Curiela odpovídá pomalý úpadek společnosti, která se ho ujala. Román je zrcadlem doby, která si je vědoma nevyhnutelného příchodu změn, je zde patrný symptom krize společnosti. Curial, byť z nízkých poměrů, je schopen rychle stoupat po společenském žebříčku a hraje tak roli, která byla dříve určena jen vznešeným. Již nezáleží na původu, ale na schopnosti jedince dosáhnout společenského uznání vlastním přičiněním.

Text 1

La Güelfa, la qual jove e fresca era e a la qual cosa alguna sinó marit no fallia, trobant-se molt bella e molt lloada, rica, favorida e ociosa, requerida e per molts sol·licitada, veent que son frare no es curava de donar-li marit ne a ella paria cosa honesta demanar-lo, no podent resistir als naturals apetits de la carn, qui ab continuus punyiments incessantment la combatien, pensà que, si per ventura ella amàs secretament algun valerós jove, puis que algun no se n'apercebés no seria deshonestat, e que ja havia esdevengut a més de mil altres; e posat que alguns per via d'indicis volent devinar ço que no saben se n'apercebessen, no gosarien parlar de tan gran senyora com ella era. E així donà llicència als ulls que mirassen bé tots aquells qui eren en casa de son frare. E no havent esguard a claredat de sang ne a multitud de riqueses, entre els altres li plagué molt Curial, car veent-lo molt gentil de la persona, e assats gentil de cor, e molt savi segons la sua edat, pensà que seria valent home si hagués ab què. Per què imaginà avançar-lo, e d'aquí avant començà'l-se a acostar, e cridava'l sovent e parlava ab ell molt volenterosa ment.

CURIAL E GÜELFA
(1440–1450), kniha první

Joan Roís de Corella (1435–1497)

Pocházel z vážené vysoce postavené rodiny. Tomuto rytíři a magistru teologie bylo souzeno věnovat se vojenství či diplomatické kariéře, Corella se však rozhodl stát se knězem. Tato skutečnost mu ovšem nebránila žít bohatým citovým životem a mít děti. Valencie byla v té době na výsluní, těšila se díky obchodu s řadou středomořských měst velkému bohatství, z čehož profitovala i valencijská šlechta, potažmo i Corella.

Dílo Corelly je rozsáhlé a různorodé a uzavírá katalánské humanistické hnutí. Corella se věnoval jak poezii, tak próze a navíc je autorem dvou velmi zdařilých překladů, *La Vita Christi*, který je znám pod názvem *Cartoixà* a *Psalteri*, vycházející z textu Bible Vulgaty.

Co se týče jeho náboženských textů, je třeba zmínit *La vida de la gloriosa santa Anna* (po r. 1461) či *Història de la gloriosa santa Magdalena* (po r. 1484). Při jejich psaní se Corella držel témat vycházejících převážně ze středověké tradice. Co se týče náboženské poezie, je věnována výlučně kultu Panny Marie a patří k jeho nejzdařilejším dílům (*Vida de la sacratíssima Verge Maria*, *Oració a la sacratíssima Verge Maria tenint sont Fill*, *Déu Jesus, en la falda, davallat de la creu.*)

Za vrchol Corellova díla je považována jeho tvorba milostná, která je nejosobnější a z pohledu dnešního čtenáře i nejzajímavější. Vyniká mezi ní krátký románový příběh *Tragedia de Caldesa* (1458) s fragmenty ve verši, jehož hlavním tématem je nevěra.

Corellovu poezii charakterizují autobiografické, citové a nahodilé prvky. Jeho verš se čím dál tím více blíží muzikálnosti veršů italských.

Naopak Corellova próza je zatížena výrazným smyslem pro moralizování. Jeho prozaický styl charakterizuje vyumělkovanost a strojenost, vlastnosti typické pro „valencijskou prózu“ té doby. Z mytologického Corellova díla stojí za zmínku například dílo ovlivněné Ovidiem, *Lamentacions de Mirra e Narciso e Tisbe*, kde jsou představeny tři nešťastné lásky, které Corella srovnává s vlastními milostnými nezdary. Za zmínku stojí i další Corellova díla jako *Triunfo de les dones*, které je obhajobou žen, a *Sepultura de mossèn Francí Aguilar*.

La Sepultura

*En lletres d'or tendreu en lo sepulcre,
 la mia mort per excel·lent triümfó,
 on clar veuran m'haveu llançat del segle,
 ab honestat matant ma vida morta.*

*E jo, esculpit als vostres peus en marbre,
 agenollat, mostraré gest tan simple
 que tots diran, ab los ulls corrents aigua:
 «Cruel virtut, que no la pogué vençre
 gest tan humil d'aquest, qui fon un fènix
 en vera amor, més amant que tot altre!»*

*Estareu vós d'alabaust en figura
 treta del viu, imatge de Helena,
 en lo dit quart tenint un esmaragde
 i, en l'altra mà, un ram de agnus castus,
 sobre lo qual planyerà una tortra.*

*E dirà el mot, escrit sobre verds lliris:
 «Si per algú virtut se degué perdre,
 sol per a vós jo la volguera rompre;
 però lo mal no es deu jamés concebre
 per esperar algun bé en puga nàixer.*

*Si no poguí restaurar-vos lo viure
 sol per temor de honestat ofendre,
 no us vull negar com aprenguí de dordre:
 a Déu pregant guardàs del fondo carçre
 vostre esperit, que al meu era conforme.»*

*Mudarà el gest la mia forma en pedra
 quan llegiran aquest mot en la tomba,
 pensant: «Per mi haveu après de plànyer!»*

*E no em doldrà la mia vida trista,
 que sol per vós la poguí bé despendre.*

JOAN ROÍ'S DE CORELLA

Jaume Roig (?–1478)

Mezi Roigovy hlavní literární počiny patří dílo nesoucí název *Espill* („Zrcadlo“) neboli také *Llibre de les dones* („Kniha o ženách“). Roig začal toto dílo psát v roce 1460 na samotě blízko Valencie, kam se uchýlil po vypuknutí černého moru, který zachvátil katalánské země. *Espill* prošel v 16. století třikrát tiskem, což svědčí o jeho velké oblibě, ale do dnešních dnů se dochoval pouze jeho přepis. Dílo je pozoruhodné především tím, že se jedná o román psaný ve verších. Skládá se z předmluvy a čtyř knih, z nichž každou tvoří tři kapitoly. Jednotlivé knihy nesou názvy *De sa joventut*, *De quan fon casat*, *De la Llicó de Salamó* a *D'enviudar*. Hlavní hrdina tohoto románu, sirotek vypuzený z domu vlastní matkou, se postupně stal rytířem, prožil četná dobrodružství a po řadě nevydařených manželství zvolil zbožný život stranou od žen. Nakonec zde ale autor dospěje k usmíření a z celkové kritiky žen zachrání Roig alespoň dvě: Panu Marii a svou ženu Isabel Pellisser. Roigův misogynní postoj ale není v kontextu literatury 15. století nijak ojedinělý.

Roig je však skvělým pozorovatelem prostředí své doby a při jeho popisu má tendenci dokonce jej až groteskně deformovat.

Co se týče jazyka a stylu, je příznačné, že limitovaná délka veršů má za následek občasnou nesrozumitelnost. V oblasti lexika lze mluvit o přínosu. Roig sám v úvodu podotýká, že používá jazyka valencijských venkovanů. Hrdina *Espillu* je typický antihrdina, na hony vzdálen středověkým rytířům. Jde o temnou postavu, která se – obklopena reálným světem – snaží bojovat proti nepřízni osudu.

Text 1

*Doncs, dic que totes,
de qualche estat,
color, edat,
llei, nació,
condició,
grans e majors,
xiques, menors,
jóvens e velles
lleges e belles,
maiaites, sanes,
les cristianes,
juïes, mores,
negres e Hores,
roges e blanques,
dretes i manques,
les geperudes,
parleres, mudes,
franques, catives,
quantès són vives,
qualssevol sien:
tot quant somien
ésser ver creen;
del que no veen
procés de pensa
fan, sens defensa
ni part oir;
per presumir
sols, pronuncien:
ver sentencien
que cert no saben.
Mentint se gaben,
sempre varien,
jamai se rien*

*sens ficció;
per tració
rien e ploren;
criden que es moren
quan són pus sanes
si han terçanes
llur mal no colen:
e fingir soien
tenir dolor
per dar color
a ses empreses.
Si són represes,
instruccions,
reprensions,
tot ho refusen!
Mas, molt bé excusen
vicis amats,
e los pecats
d'altri especulen,
e se'n tribulen
com se confessen:
d'aquells expressen
les circumstàncies
d'aquells han ànsies
dels seus no es dolen
Mostren que volen
lo que no els plau:
miren lo blau,
compren de grana;
volen magrana,
raïm demanen;
mas no s'enganen
mai en lo prendre!*

JAUME ROIG,
Espill (1460), třetí část předmluvy